

offer for. Ikke mindst det besynderlige forløb i Algier og Marokko kan man godt fundere over og spørge sig selv, om der ikke fra begge parter side stikker en del under, som vi ikke får at vide. Skildringen følger i høj grad Jacob Dischingtuns version, men som det også påpeges, modsiges den på nogle punkter af mandskabets. Her ville det have været nyttigt at vide, hvad konsul Hammeken skrev om sagen i sine rapporter fra Algier. Man fornemmer, at Jacob Dischingtun sejlede tæt op ad vinden, hvilket allerede sås i hans første togt til Middelhavet, før der var indgået traktater med de nordafrikanske potentater.

Generelt står Jacob Dischingtun selv noget blegt, og det er tværsnittet gennem det danske imperium, som blotlægges gennem hans eventyrlige løbebane, der fænger. I første halvdel er det rejserne til Nordafrika og retssagen mod ham, i anden halvdel tilværelsen i Vestindien. Med denne bog har Tore L. Nielsen på beundringsværdig vis lagt endnu et blad til historien om mennesker og begivenheder under den florissante handelsperiode.

Dan H. Andersen

| HUGO NORDLAND: *Känslor i krig. Sensibilitet och emotionella strategier bland svenska officerare 1788-1814*, Agerings Bokförlag, Höör 2015, 282 s., 222 SEK.

I sin ambitiøse afhandling sætter Hugo Nordland sig for at undersøge forestillinger om lidelse samt de strategier, officerer i hæren brugte for at håndtere lidelse, i grænselandet mellem tidlig moderne og moderne tid. Afhandlingen indskriver sig i to felter, nemlig *New Military History*, først programsat af John Keegan i 1976, og den i de senere år eksplosivt voksende følelseshistorie. Ved at afdække soldaternes følelsesmæssige praksisser i forskellige sammenhænge ønsker Nordland dels at udvide vores forståelse af krigens væsen, dels at foreslå en ny metode til at analysere historiske aktørers følelsesliv.

Gennem studier af dagbøger, breve og memoirer fortrinsvis fra officerer, der deltog i en eller flere af de fire krige, Sverige var indblandet i fra slutningen af 1700-tallet til begyndelsen af 1800-tallet, behandler Nordland tre overordnede tematikker: forholdet til de efterladte hjemme, relationerne i krigens hverdag og oplevelserne i selve feltslagene. Nordland viser, hvordan officererne navigerede mellem forskellige følelsesimperativer, hovedsageligt mellem de forventninger om en ekspressiv følsomhed, der kendetegnede tidens civile sensibilitetskultur, og de fordringer om stoisk mandig pligttopfyldelse, som prægede arméen.

Til trods for enkelte lidt generaliserende udsagn, såsom at bruddet med hjemmet ved soldatens afrejse til krig fra husholdningens perspektiv altid var en tragedie (hvilket hviler på en noget idylliserende forestilling om hjemmet i en tid, da husbondretten gav ægtemanden ret til at afstraffe børn og tyende, og revselse af hustruen også oftest blev opfattet som acceptabelt), er analyserne i almindelighed nuancerede. Det fungerer godt, at forfatteren fremlægger forskellige tolkningsmuligheder af den enkelte tekst, før han konkluderer, hvilken der er den mest sandsynlige. Han påviser mønstre i officerernes handlinger og ræsonnerer over, hvilke kulturelle logikker der strukturerede disse handlinger. Dette står dog ikke i vejen for, at enkeltpersoner træder frem gennem læsningerne af det rige materiale og anskueliggør lidelse eksempelvis forbundet med hjemlængsel, som i visse tilfælde blev opfattet som en decideret sygdom med somatiske udtryk. Desuden demonstrerer Nordland en fin lydhørhed over for, hvordan visse emotionelle former var acceptable eller endda moralsk anerkendte i nogle sammenhænge, mens de kunne være problematiske i andre.

Ved hjælp af en elegant og relevant brug af forskningslitteraturen formår forfatteren endvidere at sætte de konkrete analyseresultater ind i en større sammenhæng og vise, hvordan hans undersøgelse følger ny viden til den eksisterende. Teksten er skrevet i et rigt og varieret sprog.

Som ved alle afhandlinger er der metodiske valg og argumenter, der kan diskuteres. Her vil jeg fokusere på to relaterede problematikker, nemlig Nordlands metodiske bidrag til følelshistorie og analysens forankring i lidelse.

I sin diskussion af følelshistorie skelner Nordland mellem de historikere, der ser følelser som stabile, og dem, der opfatter følelser som historisk foranderlige (diskontinuerede). Man kan spørge, hvorvidt denne opdeling er hensigtsmæssig, eftersom de færreste (om nogen) historikere placerer sig entydigt i den ene eller den anden kategori, hvilket Nordlands egen diskussion fint illustrerer. Nordland selv positionerer sig eksplicit i diskontinuitetskategorien, men skriver samtidig, at lidelse er en „tranhistorisk“ erfaring for soldater i krig. Altså er han også både-og.

Hans bud på et begrebsapparat til at undersøge følelser i slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet er „emotionelle strategier“, som er de „mentala medel för att hantera oönskade känslor, det vill säga känslor som konceptuellt kopplas till någon form av lidande“ hos én selv eller andre (s. 55) og „emotionelle narrativer“, som er de fortællinger, hvorigennem disse strategier bliver synlige og analyserbare. Ved at læse fortællinger, hvori han identificerer en direkte eller

indirekte italesættelse af lidelse, undersøger han, hvilke redskaber officererne brugte til at begrænse eller kompensere for lidelse. Bogens teoretisk-metodiske udgangspunkt er dermed mere på linje med den nyere følelseshistorie end eksempelvis med Michael Ropers freudiansk inspirerede *The Secret Battle. Emotional Survival in the Great War* (Manchester University Press, 2009), som fokuserer på, hvad soldaterne *rent faktisk følte*, og som er noget ahistorisk i sin anvendelse af psykologisk teori på de historiske aktører.

I løbet af bogen identificerer Nordland forskellige typer „emotionelle strategier“, herunder brevskrivning, gymnastiske øvelser og lytten til musik. Også konkrete følelser såsom håb og ære (eller forsøg på at mobilisere disse) betegnes som emotionelle strategier. „Emotionelle strategier“ minder om Monique Scheers begreb „emotional practices“, som dog i højere grad hviler på en teoretisering af følelser som kropsligt forankrede fænomener. Hugo Nordland læser imidlertid også venskaber og kammeratskaber som emotionelle strategier til at holde lidelsen i skak. Således bliver „emotionelle strategier“ et særdeles vidtfavnende begreb, som dækker over konkrete kropslige og sproglige praksisser såvel som menneskelige relationer og følelser. Selv om det ind imellem kan være nyttigt med rummelige begreber, er spørgsmålet, om det ikke i dette tilfælde bliver for omfattende.

Her kommer jeg til det andet diskussionspunkt: Giver det mening alene at tale om f.eks. venskaber og kammeratskaber som en emotionel praksis rettet mod lidelseshåndtering? Givetvis indebærer mange af disse mere eller mindre intime relationer elementer, der stiler mod lindring af fysisk og psykisk lidelse, hvilket Nordland også illustrerer. Men hans kilder viser samtidig, at disse relationer kunne være meningsfulde i sig selv, og at de også handlede om så meget andet: ømhed, inderlighed og at have det sjovt sammen ved at feste og gå på druk. I analyserne af disse relationer er det i de fleste tilfælde Nordland og ikke soldaterne selv, der knytter relationerne til „proaktiv“ lidelseshåndtering (s. 186). Koblingen til lidelse forekommer med andre ord en anelse spekulativ, og man kunne spørge, om det ikke ville have været mere formålstjenligt at analysere disse relationer og praksisser i deres egen ret frem for at læse dem som reaktioner på lidelse. Kunne det tænkes, at krigen ikke for alle først og fremmest handlede om lidelse? Kunne det tænkes, at spænding, eventyrlyst, frihed fra de daglige rutiner, nye former for homosocial intimitet og ønsket om at opnå ære var lige så vigtige elementer i officerernes krigserfaringer?

Disse anmærkninger og spørgsmål til trods er *Känslor i krig* en interessant bog, som vil være relevant for såvel krigshistorikere som følelseshistorikere.

Karen Vallgård